

Andrzej A. Napiórkowski. *Dietrich Bonhoeffer i jego wizje Kościoła*. Kraków: Wyd. Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej 2004 ss. 203.

Wśród publikacji o tematyce eklezjologicznej, w jej ujęciu ekumenicznym, ze szczególnym uznaniem odnotować należy ukazanie się w Wydawnictwie Naukowym PAT książki o. Andrzeja A. Napiórkowskiego OSPPE pt. *Dietrich Bonhoeffer i jego wizje Kościoła*.

Założeniem, które przyświeca jej Autorowi – związanemu z nurtem badań nad zagadnieniami jedności Kościoła i chrześcijan – jest nie tylko zaprezentowanie i interpretacja wizji Kościoła w nauczaniu Dietricha Bonhoffera, ale również zamyślenie się nad duchowym wymiarem jego dzieł, mogących stanowić pomoc w pogłębianiu wewnętrznej kultury i w przyłgnięciu do jedyne go Pana i Zbawcy – Jezusa Chrystusa (zob. s. 10).

Omawiane opracowanie stanowi owoc osobistych spotkań o. Napiórkowskiego z myślą i duchowością Bonhoffera. Pierwsze jego zapoznanie się z protestanckim Teologiem dokonało się za pośrednictwem jednej z książek Pastora pt. *O naślado-*

---

³ Tamże s. 268.

waniu Chrystusa, która stanowiła dla Autora publikacji „pomoc do porannych rozmyślań w zakonnej kaplicy” (s. 7), a także swoisty „przymus” do prywatnego studium jego życiorysu i twórczości.

To, jak i kolejne odkrycia Bonhoeffera (choćby przy okazji pisania rozbudowanego *Wstępu* do tłumaczenia na język polski *Gemeinsames Leben* [Życia wspólnego]) pozwalały na coraz głębsze wnikanie nie tylko w jego teologię, ale również w życie wewnętrzne, naznaczone głębokim doświadczeniem Chrystusa. Wspomniane odkrycia dokonane przez o. Napiórkowskiego pozostawiły także wyraźny ślad na niniejszym opracowaniu. Świadczy o tym jego zawartość, tak wiele czerpiąca z tych wcześniejszych intelektualno-duchowych doświadczeń.

W pierwszym rozdziale omawianej pracy (zawierającym wspomniany *Wstęp z Życia wspólnego*, opatrzony teraz tytułem *W kierunku osoby i myśli D. Bonhoeffera*) o. Napiórkowski ukazuje w przejrzystej formie życie i działalność niemieckiego Teologa, podkreślając słusznie ścisłą zależność między podejmowaną przezeń refleksją teologiczną a jej kontekstem historycznym. Wyróżnia także główną tematykę teologiczną obecną w dziełach protestanckiego Autora, ujmowaną przez niego i analizowaną zawsze chrystocentrycznie, tj. eklezjologię, etykę i hermeneutykę (czyli interpretację pojęć biblijnych w znaczeniu areligijnym).

Ważną część tego rozdziału stanowi trzeci paragraf pt. *Z Chrystusem dla drugich*, w którym przybliżona zostaje czytelnikowi treść dzieła *Gemeinsames Leben* (*Życie wspólne*), tak mocno promującego wręcz obcą światu protestanckiemu propozycję życia wspólnotowego. Jak celnie zauważa Autor książki, podjęcie tego tematu przez berlińskiego Teologa nie dziwi ze względu na uraz do panującego wówczas w protestantyzmie „zrutynizowanego chrześcijaństwa, do kolaborującego, oficjalnego Kościoła (protestanckiego) [...], popychający go najpierw do tworzenia *Kościół Wyznającego*, a później gdy i tam nie znalazł zrozumienia [...] do poszukiwania innej, bardziej duchowo doskonałej wspólnoty” (s. 31).

Rozdział drugi książki stanowi owoc pracy naukowej, jaką podejmowała prowadzona przez o. Napiórkowskiego katedra eklezjologii, koncentrując się na koncepcjach Kościoła, pojawiających się w teologii protestanckiego Autora (wyniki tych badań ukazały się w formie artykułu pt. *Radykalizm wspólnotowego naśladowania Chrystusa* (*Bekennende Kirche*) jako model Kościoła). W swym merytorycznym przekazie skupia się on zwłaszcza na rekonstrukcji Kościoła Wyznającego – którego współtwórcą był Bonhoeffer – będącego formą nowej eklezjalności, wyrastającej ze sprzeciwu wobec hitlerowskiego totalitaryzmu i jakiegokolwiek rodzaju współpracy z nim.

O. Napiórkowski akcentuje, że dla Bonhoeffera wspólnota z Chrystusem osiągalna jest tylko w Kościele posłusznym ewangelicznemu słowu. Skompromitowany zaś Kościół instytucjonalny, uległy partii narodowo-socjalistycznej, należy – według niemieckiego Pastora – zastąpić koncepcją wspólnoty ciała Jezusa Chrystusa, osiągalną przez sakrament chrztu i wieczerzę eucharystyczną (s. 49).

W kolejnym rozdziale (wcześniej publikacji pt. *Chrystus w swoim Kościele. Elementy Bonhoefferowskiej chrystologii*, zamieszczonej w Księdze Pamiątkowej *Iesus Christus heri et hodie idem, et in saecula!* poświęconej o. prof. T. D. Łukaszukowi OSPPE [Kraków 2004]) o. Napiórkowski ukazuje absolutnie chrystocentryczne ujęcie Kościoła w pismach Bonhoeffera. Akcentuje jego dychotomiczną chrystologię (*ujawienie Boga w Jezusie Chrystusie (wcielenie) i jednocześnie Jego nie do przeniknięcia skrytość*), tak bardzo typową dla luterńskiego Pastora, stanowiącą dla niego punkt wyjścia i miejsce, w którym zbiegają się wszystkie wątki jego teologicznego myślenia.

W czwartym rozdziale, zatytułowanym *Dialektyka Kościoła i świata. W stronę indywidualno-egzystencjalnej myśli Bonhoeffera* (opublikowanym wcześniej w Księdze Jubileuszowej *Mater et Magistra*, dedykowanej ks. prof. A. Kubisiowi z okazji jego 50-lecia kapłaństwa [Kraków 2004]), Autor opracowania odślania znaczenie krzyża w życiu Pastora, który pozwolił mu zachować piękno chrześcijańskiej postawy w świecie zniewolenia wypływającego zarówno ze strony skorumpowanego Kościoła, jak i ze strony nazistowskiej ideologii.

Ostatnią część książki tworzy artykuł *Chrześcijaństwo bezreligijne – trzecia wizja eklezjologiczna D. Bonhoeffera* (wcześniej opublikowany w „*Analecta Cracoviensia*” 33:2001 s. 489-501). W rozdziale tym o. Napiórkowski ukazuje wizję Kościoła tworzoną przez znajdującego się już w więzieniu i czekającego na śmierć Teologa. Akcentuje jego osamotnienie (bycie poza widzialną wspólnotą wiernych) i jednocześnie głęboką komunie z Chrystusem, który staje się dla niego jedynym umocnieniem (s.9).

Dietrich Bonhoeffer i jego wizje Kościoła jest pracą stanowiącą cenny wkład do literatury naukowej z zakresu nie tylko eklezjologii, ale również ekumenizmu czy teologii duchowości. Składające się na nią artykuły, wraz z zawierającym oryginalne teksty Teologa *Aneksem*, utworzyły (mimo nieuniknionych w tego typu publikacjach powtórzeń), harmonijnie wyglądającą całość, stanowiąc swoiste kompendium wiedzy o tym nadal mało znanym, a tak przecież istotnym – nie tylko dla protestanckiej nauki o Kościele – Autorze.

O wartości publikacji o. Napiórkowskiego stanowi nade wszystko (przywołane we wstępie i widoczne podczas lektury książki) duchowe podejście do odczytywania i prezentowania teologicznych treści odnajdywanych w nauczaniu Bonhoeffera. Świadczy to nie tylko o kompetencji Autora na polu naukowych poszukiwań, ale także o umiejętności łączenia ich z wewnętrznym doświadczeniem człowieka.

Innym walorem omawianej książki, oprócz ukazania przez nią oryginalnej, nasyconej głęboką duchowością eklezjologii Bonhoeffera, jest zaprezentowanie istotnego dla posoborowej odnowy Kościoła wymiaru ekumenicznego jego pism. O. Napiórkowski, przedstawiając doktrynę niemieckiego Teologa, wskazał bowiem na jej punkty styeczne ze stanowiskiem Kościoła katolickiego. Uznał także zaangażowanie Bonhoeffera w działalność ekumeniczną za główną właściwość jego obrazu świata

i Kościoła. Podkreślił w końcu, że dla tego protestanckiego Pastora wcześniej niż dla innych ekumenizm stał się nie tylko „pojęciem kluczowym wewnątrz nauki o Kościele, ale warunkiem uprawiania eklezjologii” (s. 97).

Podsumowując, recenzowaną książkę należy ocenić jako rzetelną prezentację nauczania Bonhoeffera, mogącą stanowić pomoc dla zainteresowanych właściwym odczytaniem jego myśli. Uznać ją również można (zgodnie zresztą z zamysłem Autora publikacji) za zaproszenie do pogłębienia duchowej kultury poprzez rozstanie się z tym wszystkim, co zbędne, aby tym bardziej, idąc śladami niemieckiego chrześcijanina, przyłgnąć do Jezusa Chrystusa i wewnątrznie doświadczyć Jego obecności.

Ks. Dariusz Zagórski